

Małe dzieci poza rodziną

Miejsce małego dziecka jest w rodzinie. Niekiedy jednak rodzice nie są w stanie, nie potrafią lub nie chcą wychowywać swoich dzieci. Gdy rodzina nie radzi sobie z zadaniami opieki i wychowania może otrzymać pomoc ze strony władz publicznych. Pomoc ta to świadczenia i usługi, a instancją odpowiedzialną za właściwe rozpoznanie potrzeb rodziny i udzielanie stosownego wsparcia jest system pomocy społecznej. Wszelka interwencja może być podjęta na prośbę lub wniosek rodziny, a w sytuacji zagrożenia dobra dziecka — na wniosek sądu opiekuńczego. W pierwszej kolejności wsparcie udzielane jest w środowisku rodzinnym, a — oprócz pomocy finansowej, materialnej, usług opiekuńczych, dofinansowania żłobka lub opieki dziennej nad dzieckiem — możliwa jest także pomoc asystenta rodzinnego. W wielu ośrodkach pomocy społecznej organizowana jest też pomoc specjalistyczna, warsztaty i zajęcia dla rodziców i dzieci, a obok instytucji publicznych istnieją ciekawe inicjatywy organizacji pozarządowych i kościelnych. Gdy jednak tego typu pomoc nie wystarcza albo gdy rodzice nie są w stanie z niej skorzystać i gdy pojawia się zagrożenie bezpieczeństwa, zdrowia lub życia dziecka, konieczne jest oddzielenie dziecka od rodziny.

Pierwszym naturalnie wspierającym rodziców kręgiem są krewni — nadal w Polsce dzieci często wychowywane są przez członków szerokiej rodziny. Zazwyczaj dzieje się to na zasadzie prostego porozumienia wewnątrz rodziny i na temat skali tego zjawiska nie ma żadnej oficjalnej informacji — nie wiemy, ile dzieci, z jakich powodów i na jaki czas jest pod opieką dziadków czy innych krewnych. Jest to jednak wyraz istnienia silnej jeszcze tradycji solidarności wewnątrzrodzinnej. Część rodzin, które przejmują obowiązki opieki nad dzieckiem w sposób bardziej trwały, formalizuje tę sytuację poprzez złożenie wniosku o ustanowienie rodziny zastępczej. Dzieje się to najczęściej w sytuacjach, w których sąd uznaje konieczność ingerencji w sprawowanie władzy rodzicielskiej przez rodziców.

Dziecko, które nie może przebywać z rodzicami lub jednym z nich i nie ma oparcia w szerokiej rodzinie, może być powierzone opiece rodziny zastępczej zawodowej lub niezawodowej albo być umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W świetle najnowszych regulacji prawnych (ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹) małe dzieci powinny trafiać wyłącznie do środowisk rodzinnej pieczy zastępczej, a umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest możliwe w wyjątkowych przypadkach, gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub połączenie z rodzeństwem.

Mówią lekarze

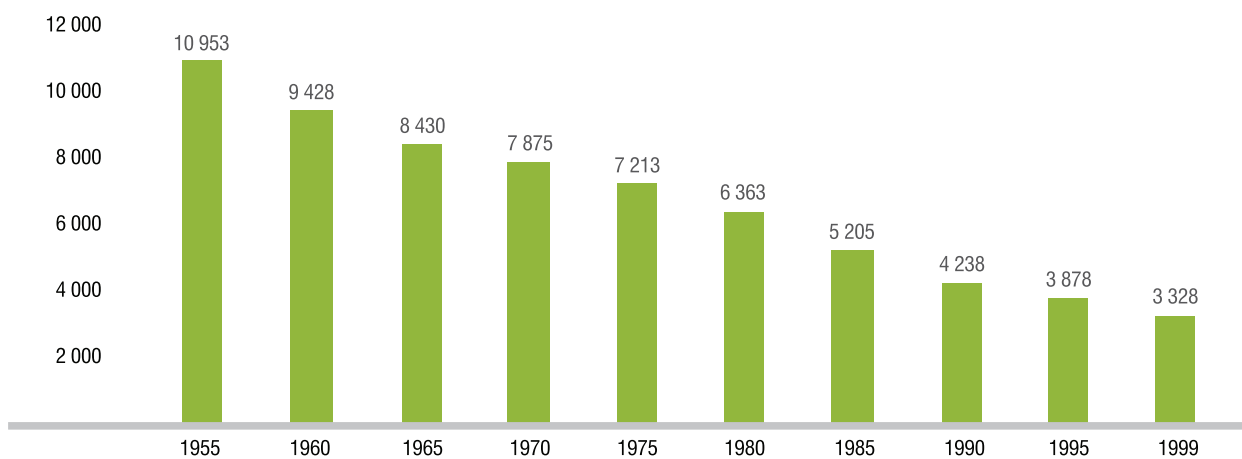
Wiek rodziców ma duże znaczenie. Młode matki w wieku 16–17 lat, które rodzą, nie są zupełnie przygotowane do roli matki. Jest tak, że przez całą ciążę one otrzymują komunikat, że to dziecko zostanie i tak zabrane po porodzie. Więc ona nie musi się przejmować, co będzie robić po tym, jak ono się urodzi, bo je albo dostanie jej mama, albo babcia, albo jakaś placówka opiekuńcza. I czasem jest tak, że rzeczywiście te prawa do dziecka są przyznane mamie, babci, jako rodzinie zastępczej. Ale ta matka biologiczna po porodzie czuje instynkt i chce się zajmować dzieckiem, tylko, że nie umie. Bo nikt jej tego nie nauczył. Tu jest bardzo duży czynnik ryzyka. Mielismy młode matki, gdzie rzeczywiście ta pomoc im była bardzo potrzebna, żeby zająć się dzieckiem.

Z wywiadów z lekarzami z warszawskich szpitali⁶

Intencja zmniejszania liczby małych dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przyświeca organizatorom systemu opieki od wielu lat i konsekwentnie, choć powoli, postulat ten jest realizowany. Gdy analizuje się statystyki na ten temat widać, że od kilkudziesięciu lat liczby dzieci w instytucjach opiekuńczych dla małych dzieci się zmniejszają. Tendencja ta jest stała i nie zależy od zmian demograficznych w populacji dzieci w tym wieku w Polsce.

Tabele opracowane na podstawie statystyk GUS pokazują roczną liczbę dzieci w domach małych dzieci w latach 1955–1999. W okresie powojennym, w latach 1945–1992 domy małych dzieci były instytucjami służby zdrowia i stanowiły ogniwo systemu opieki nad matką i dzieckiem. Po wojnie instytucje te spełniały wiele różnych funkcji: przyjmowały dzieci opuszczone i krzywdzone, ale także m.in. pomagały matkom samotnym, przyjmowały dzieci osób chorych na gruźlicę (w ramach akcji profilaktycznej, podczas hospitalizacji rodziców), pełniły funkcję żłobków tygodniowych dla studentek warszawskich uczelni, które nie mogły mieszkać ze swymi dziećmi w akademikach.

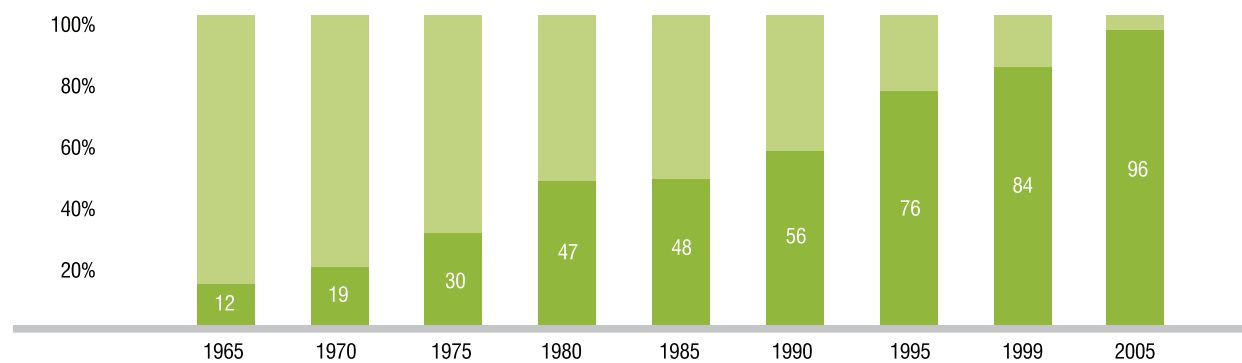
WYKRES 1. DZIECI W DOMACH MAŁYCH DZIECI W LATACH 1955–1999 (LICZBA DZIECI ROCZNIE).

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk GUS.

W okresie powojennym domy małych dzieci stopniowo zawężały swe funkcje opiekuńcze, przyjmowano mniej dzieci na wniosek rodziców, a coraz więcej tych, które były kierowane na podstawie decyzji sądowych.

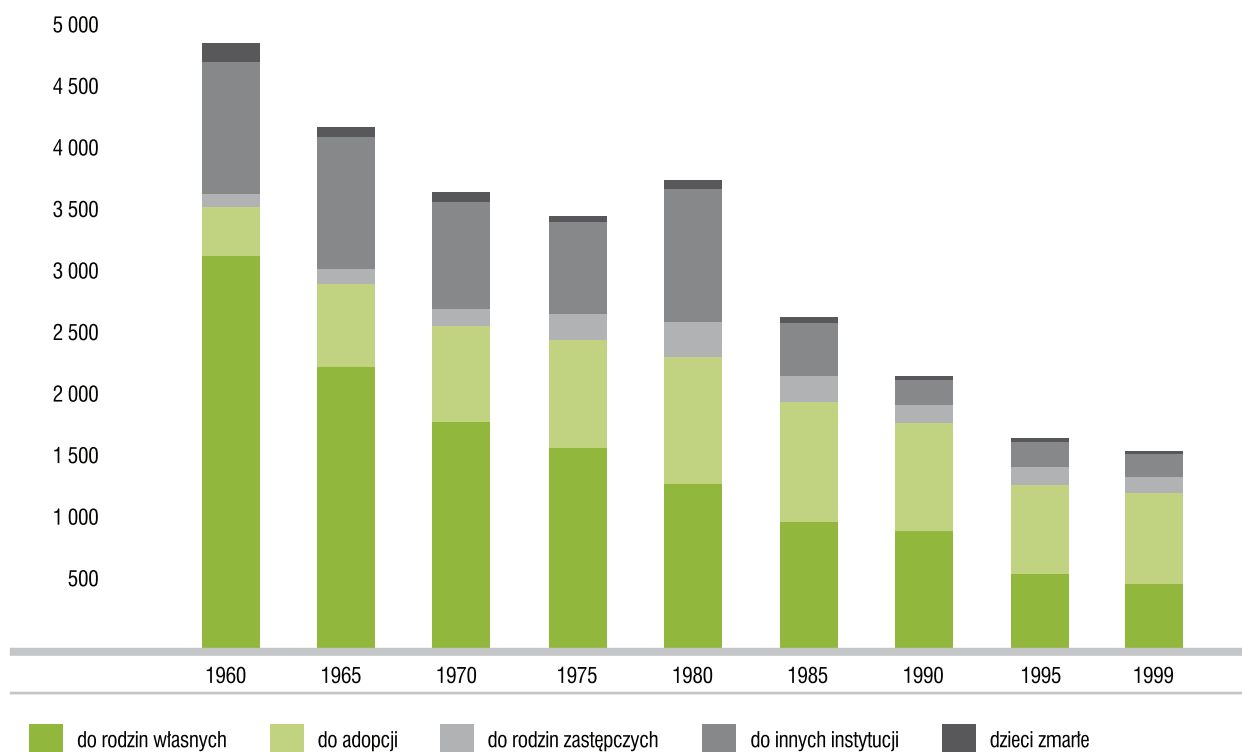
WYKRES 2. UDZIAŁ DZIECI UMIESZCZONYCH W DOMACH MAŁYCH DZIECI NA MOCY DECYZJI SĄDOWYCH.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MZ, MEN, GUS.

W analogicznym okresie stopniowo zmieniały się też proporcje grup dzieci odchodzących z tych placówek: od wojny do lat 80. najliczniejszą grupą dzieci opuszczających instytucje dla małych dzieci stanowiły te, które wracały do swoich rodzin. Z upływem czasu proporcje zmieniały się i coraz więcej dzieci odchodzących stanowiły dzieci adoptowane. Od lat 80. zmniejszała się też liczba dzieci przekazywanych do innych instytucji.

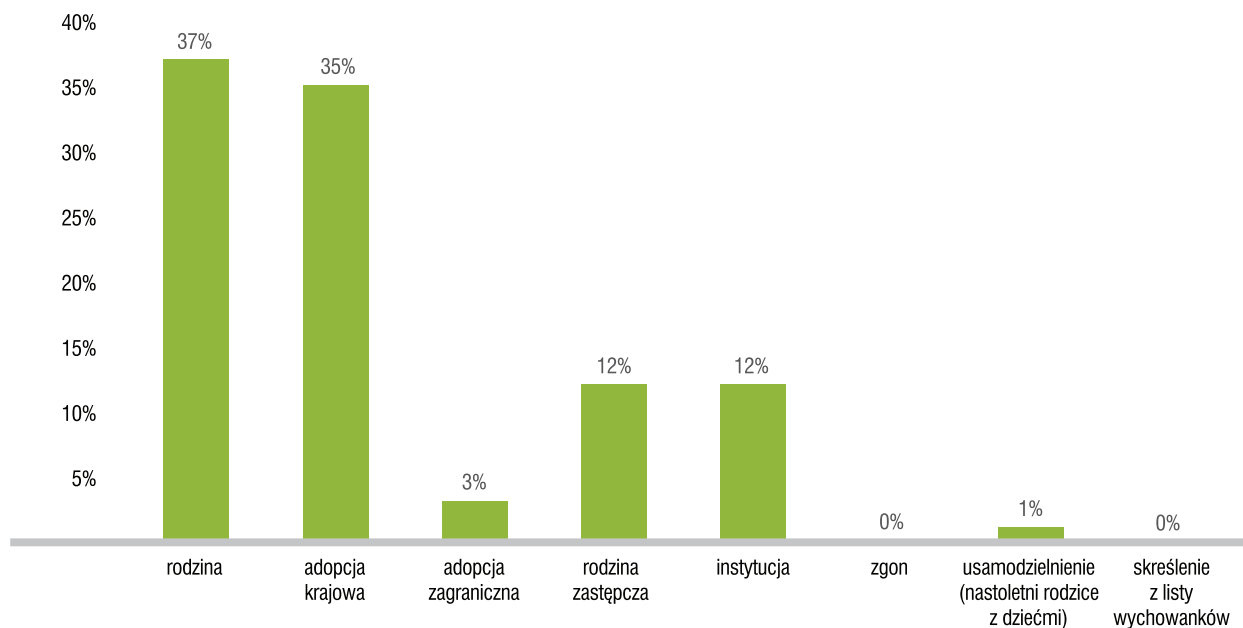
WYKRES 3. DZIECI ODCHODZĄCE Z DOMÓW MAŁEGO DZIECKA.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MZ, MEN, GUS.

Nowsze badania instytucji dla najmłodszych pokazują, że na początku XXI wieku grupy dzieci adoptowanych z instytucji opiekuńczych dla najmłodszych były niemal równoliczne z grupami dzieci powracającymi do swych rodzin, a zwiększyła się nieco proporcja dzieci trafiających do rodzin zastępczych². Ponieważ w niektórych placówkach dla małych dzieci są też miejsca dla małych matek z dziećmi, to w grupie dzieci odchodzących z tych domów odnotowano także przypadki usamodzielnienia.

WYKRES 4. WYCHOWANKOWIE, KTÓRZY ODESZLI Z PLACÓWEK DLA MAŁYCH DZIECI W LATACH 1999–2003.

Źródło: Badania 23 placówek dla małych dzieci w: M. Kolankiewicz (red.) (2007), *Dzieci do trzeciego roku życia w instytucjach opiekuńczych w Europie. Statystyka i cechy charakterystyczne*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK.

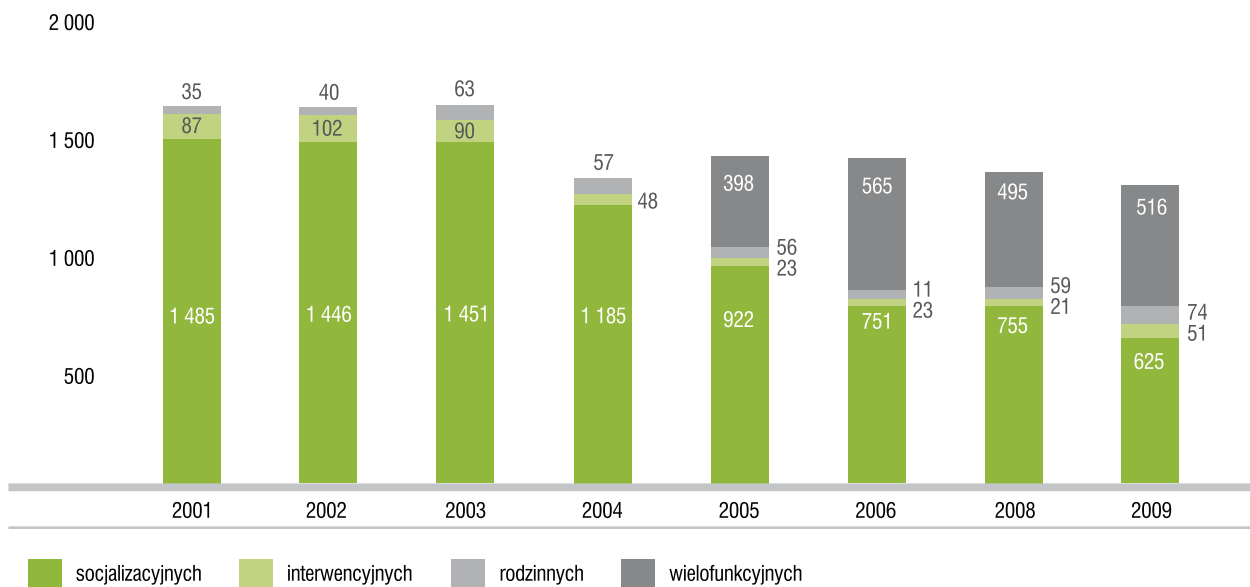
W latach 90. XX wieku dokonano dwóch istotnych zmian w organizacji domów małego dziecka: w 1993 r. zostały one przejęte przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i przekształcone w placówki opiekuńczo-wychowawcze³, a w 1999 r. stały się ogniwami systemu pomocy społecznej⁴. Zmieniono też nazewnictwo tych instytucji, domy dziecka nazwano placówkami socjalizacyjnymi, pogotowia opiekuńcze — placówkami interwencyjnymi i po kilku latach, w roku 2005, wprowadzono placówki wielofunkcyjne, które mogą łączyć zadania interwencji, socjalizacji i wsparcia dziennego⁵. Placówki opiekuńczo-wychowawcze pomocy społecznej „zapewniają całodobową opiekę i wychowanie dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodzicielskiej, dla których nie znaleziono rodzinnej opieki zastępczej”⁶.

TABELA 1. DZIECI DO LAT TRZECH W CAŁODOBOWYCH PLACÓWKACH OPIEKUŃCZYCH (STAN NA 31 XII).

Rok	Placówki socjalizacyjne	Placówki interwencyjne	Placówki rodzinne	Placówki wielofunkcyjne	Razem
1997	2 008	-	24	-	2 032
1999	1 822	-	27	-	1 849
2001	1 485	87	35	-	1 607
2002	1 446	102	40	-	1 604
2003	1 451	90	63	-	1 399
2004	1 185	48	57	-	1 290
2005	922	23	56	398	1 330
2006	751	23	41	565	1 266
2008	755	21	59	495	1 330
2009	625	51	74	516	1 266

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk GUS.

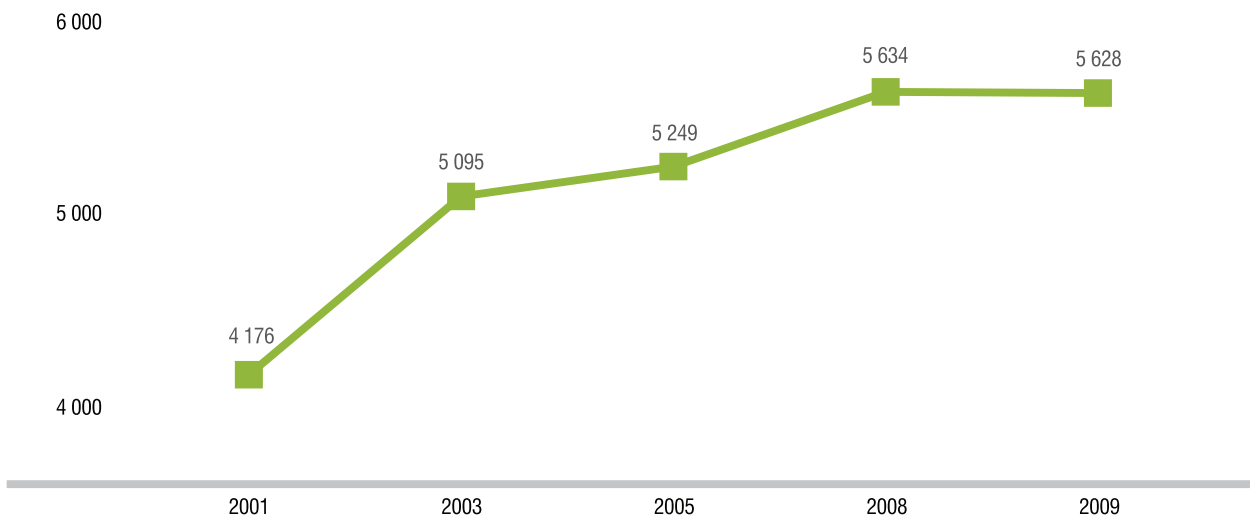
WYKRES 5. DZIECI DO LAT TRZECH W PLACÓWKACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH.

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk GUS.

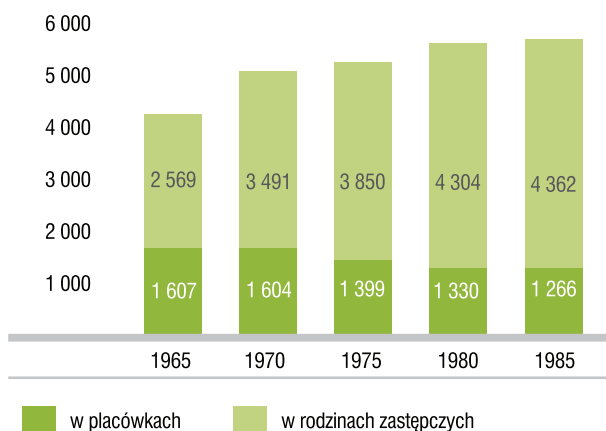
W opiece instytucjonalnej największe grupy maluchów do lat trzech mieszkają w placówkach socjalizacyjnych i wielofunkcyjnych. Pozytywna tendencja zmniejszania liczby dzieci w instytucjach nie oznacza niestety, że mniej dzieci mieszka poza rodziną, bowiem w tym samym czasie znacznie zwiększyła się liczba małych dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych. W 2010 r. 4 470 dzieci do lat trzech mieszkało w rodzinach zastępczych i liczba ta podwoiła się w stosunku do roku 2000. Oznacza to, że ogólna liczba dzieci poza rodziną rośnie nieprzerwanie w ostatniej dekadzie i jest to zjawisko tym bardziej niepokojące, że w latach 2001–2005 liczba ludności w grupie wiekowej 0–4 lata zmniejszyła się o ponad 139 tysięcy, a w następnych kilku latach znów wzrosła do poziomu z przełomu wieków.

WYKRES 6. LICZBA DZIECI DO LAT TRZECH WYCHOWYWANYCH POZA RODZINĄ (STAN NA 31 XII).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

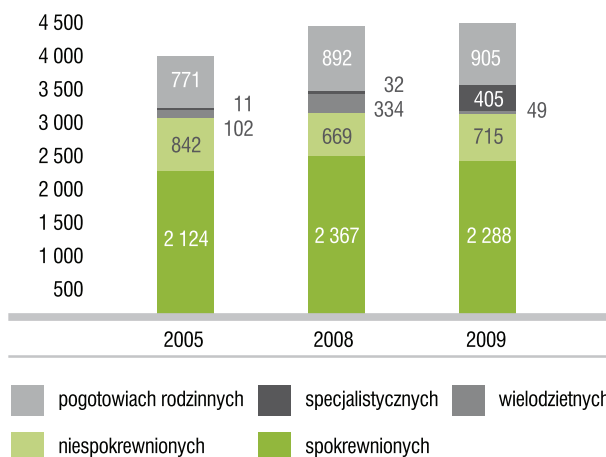
WYKRES 7. DZIECI DO LAT TRZECH W OPIECE ZASTĘPCZEJ.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najliczniejszą grupę rodzin zastępczych stanowią rodziny spokrewnione. Rozwijają się też rodziny pełniące funkcję pogotowia.

WYKRES 8. DZIECI DO LAT TRZECH W RODZINACH ZASTĘPCZYCH.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przyczynami ingerencji w sprawowanie władzy rodzicielskiej i umieszczenia dziecka poza rodziną są najczęściej problemy rodzinne: niewydolność wychowawcza rodziców i nieumiejętność prowadzenia gospodarstwa domowego, brak zabezpieczenia podstawowych potrzeb, zaniedbywanie dzieci, a niekiedy też brak kompetencji wychowawczych prowadzący do rażących zaniedbań i krzywdzenia dziecka. Rodziny podopiecznych obarczone są najczęściej wieloma problemami: nie pracują lub pracują dorywczo, na ogół „na czarno”, żyją w biedzie i złych warunkach mieszkaniowych, nie mają kwalifikacji ani wykształcenia, jakie pozwoliłoby im znaleźć pracę, obciążeni są uzależnieniami, najczęściej alkoholizmem, są w złym stanie zdrowia, rzadko korzystają z usług zdrowotnych, nie udaje im się współdziałać ze służbami społecznymi. Charakterystyczne są w tej grupie związki nieformalne, wiele dzieci ma nieustalone ojcostwo, niekiedy wcale nie

zna swych ojców. Duża część rodzin to osoby z upośledzeniem umysłowym lub chorobą psychiczną, co poważnie utrudnia integrację społeczną i prawidłowe funkcjonowanie w rodzicielskich rolach. Towarzyszy temu izolacja społeczna i brak oparcia w najbliższych kręgach społecznych: dalszej rodzinie, krewnych, przyjaciółach, sąsiadach.

Konsekwencją problemów rodziców jest zła kondycja zdrowotna ich dzieci. Są one częściej niż inne dzieci słabsze, więcej jest wśród nich wcześniaków, dzieci urodzonych z niską wagą urodzeniową. Dzieci matek pijących alkohol mają cechy syndromu FAS, a dzieci narkomanek — zespół odstawienia. Wśród podopiecznych placówek i rodzin zastępczych stosunkowo więcej jest też dzieci niepełnosprawnych — choroba i ułomność dziecka były i nadal pozostają jedną z przyczyn opuszczenia dziecka i umieszczenia go poza rodziną. Dzieci, które trafiają do placówek z powodu braku umiejętności rodzicielskich są zaniedbane w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego. Często nie są kontrolowane i nie korzystają z badań profi-

laktycznych, nie są szczepione zgodnie z przyjętym kalendarzem, nie realizują zalecanych konsultacji i badań, niekiedy też nie otrzymują zleconych leków, a rodzice nie przestrzegają zaleceń dietetycznych. Dzieci te nie mają wdrożonych nawyków higienicznych, co najczęściej jest widoczne w chorobach uzębienia, wadach postawy, chorobach skóry. Trudniej uchwytnie, ale nie mniej szkodliwe, są zaniedbania w sferze emocjonalnej, psychicznej. Dzieci te na ogół już przy przyjęciu prezentują poważne opóźnienia w rozwoju emocjonalnym i poznawczym. Nieustabilizowany i często konfliktowy układ w rodzinie powoduje u dzieci zaburzenia więzi, a sytuacja rozstania potęguje zaburzenia poczucia bezpieczeństwa, podstawowej ufności. Dzieci te w swych rodzinach otrzymują słabe wsparcie w rozwoju, brakuje tam stymulacji i doświadczeń korzystnie wpływających na ich rozwój. Natomiast mają za sobą doświadczenia konfliktów, kryzysów i nieprzewidywalnych zmian, co powoduje zakłócenia poczucia bezpieczeństwa, brak zaufania do opiekunów, kruchą wrażliwość psychiczną dziecka. W roku 2002 niemal co czwarte dziecko (23%) w domach dla małych dzieci było przewlekłe chore lub niepełnosprawne.

Umieszczenie dziecka poza rodziną odbywa się na mocy decyzji sądów rodzinnych. Jest to najczęściej forma ograniczenia władzy rodzicielskiej albo decyzja, która wynika z pozbawienia rodziców tej władzy. Część dzieci, które trafiają do placówek interwencyjnych preadopcyjnych, to dzieci, których rodzice podejmują decyzję o powierzeniu dziecka rodzinie adopcyjnej i najczęściej dotyczy to noworodków. W przypadku takiej deklaracji woli rodziców albo pozbawienia władzy rodzicielskiej możliwa staje się adopcja dziecka. Nie wszystkie jednak dzieci mają szansę znaleźć się w nowym domu z powodu braku odpowiedniej liczby rodzin gotowych przyjąć dziecko chore, niepełnosprawne z licznym rodzeństwem. Dzieci rodziców pozbawionych władzy rodzicielskiej, przebywające w rodzinach zastępczych, często nie są zgłaszane do adopcji ze względu na więź, jaka wytworzyła się między opiekunami i dzieckiem.

Szacuje się, że w Europie milion dzieci wychowuje się poza rodziną⁷. Wskaźnik dzieci wychowywanych poza rodziną, będących pod opieką władz publicznych obliczany jest na podstawie liczb dzieci umieszczonych w rodzinnych i instytucjonalnych formach opieki: średnio w Europie jest to 1% populacji dzieci; a w różnych krajach jest to np. 2,2% w na Łotwie, 1,6% w Rumunii, 0,66% w Szwecji. W Polsce, jeśli za podstawę obliczeń przyjmiemy liczbę małoletnich umieszczonych sądownie w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczych, to wskaźnik ten wynosi 0,93%. Warto odnotować wzrost tego wskaźnika w ostatnich latach: z 0,76% w 2000 r. i 0,87% w 2005 r. Podobny wzrost obserwuje się też w Czechach, na Litwie i Łotwie. Wskaźniki te odnoszą się do całej populacji osób małoletnich.

Szacunków porównawczych dotyczących małych dzieci poza rodziną dokonano w badaniach europejskich w roku 2003 realizowanych w ramach programu Daphne⁸.

Mówią lekarze

Ja pamiętam dom małego dziecka z pozycji osoby, która przychodziła tam spotykać się z synkiem. Przez jakiś czas widywaliśmy się tylko tam, potem został do czasu sprawy sądowej „urlopowany” z domu dziecka do domu. Wizyty rodziców odbywały się w specjalnie do tego przygotowanych pokojach. (...) Na spotkania z nami Misiek przychodził wykapany, ubrany jak w największe święto, siostry patrzyły na niego z wyraźną dumą. Jak tylko była okazja opowiadały nam, na co chorował, jakie leki brał, co mówił, co robił w poprzednie dni i tak dalej. Oczywiście – nie można porównać atmosfery w domu dziecka do atmosfery domu rodzinnego, ale (...) można dzieciaczkom zapewnić poczucie bezpieczeństwa, uśmiech. Nie zastąpi to miłości rodziców, ale maluszki nie będą aż tak nieszczęśliwe.

*Wpis na forum internetowym
www.nasz-bocian.pl*

TABELA 2. POPULACJA, LICZBA I PROPORCJA LICZBY DZIECI W WIEKU PONIŻEJ TRZECH LAT W INSTYTUCJACH OPIEKUŃCZYCH NA 10 000 DZIECI W TYM WIEKU W 2003 ROKU.

Państwo	Populacja	Liczba dzieci w instytucjach	wskaźnik na 10 000*
Republika Czeska	270 293	1 630	60
Belgia ²	383 639	2 164 ⁹	(56)
Łotwa	71 250 ⁶	395	55
Bulgaria	245 704 ⁶	1 238	50
Litwa	100 268	458	46
Węgry	174 8935 ⁵	773	44
Rumunia	877 772	2 915	33
Słowacja	160 186	502	31
Finlandia	168 370	466 ¹¹	(28)
Malta	16 485	44	27
Estonia	37 953	100	26
Hiszpania	1 064 764	2 471 ¹⁰	(23)
Holandia	818 713	1 284	16
Portugalia	434 616	714	16
Francja	2 294 439	2 980 ¹²	(13)
Polska	1 490 440	1 344⁶	9
Chorwacja	178 142 ⁶	144	8
Albania	166 800 ⁴	133 ⁷	(8)
Szwecja	278 400 ⁶	213 ¹¹	(8)
Dania	197 758	133	7
Niemcy	2 232 569	1 495	7
Irlandia	166 208	95 ¹⁰	(6)
Cypr	33 339	15 ¹⁰	(4)
Austria ¹	107 709 ⁵	37 ⁸	3
Gracja	377 930 ⁶	114	3
Turacja	4 388 000	850	2
Włochy	1 614 667	310 ¹³	(2)
Norwegia	172 877	17 ¹¹	(<1)
Wielka Brytania ³	2 037 463	65 ¹¹	(<1)
Islandia	12 412	0	0
Słowenia	53 736	0	0
Luksemburg	16 992 ⁶	-	-
Suma	20 644 787	23 099	11

* Liczby w nawiasach powinny być traktowane z ostrożnością – zostały oparte na danych szacunkowych wyliczonych dla grup dzieci w wieku powyżej pięciu lat lub obejmują dzieci, które mogą przebywać w instytucji opiekuńczej z jednym z rodziców, przez okres krótszy niż trzy miesiące, lub w domu, w którym przebywa mniej niż 11 dzieci.

¹ Połączone dane dla 3 krajów związkowych: Austrii Dolnej, Vorarlberg i Wiednia

² Połączone dane dla ludności flamandzkiej i walońskiej

³ Połączone dane dla Anglii, Szkocji, Irlandii Północnej i Walii

⁴ Statystyczne dane szacunkowe dla populacji w wieku poniżej pięciu lat, źródło: The State of the World's Children 2004. UNICEF

⁵ Statystyczne dane szacunkowe dla populacji w wieku poniżej pięciu lat

⁶ Statystyczne dane szacunkowe dla populacji w wieku poniżej czterech lat

⁷ Statystyczne dane szacunkowe, źródło: „Dzieci w domach małego dziecka” (Social Monitor 2003)

⁸ Statystyczne dane szacunkowe dla Austrii Dolnej dla populacji w wieku poniżej pięciu lat

⁹ Statystyczne dane szacunkowe dla ludności walońskiej dla populacji w wieku poniżej siedmiu lat

¹⁰ Statystyczne dane szacunkowe dla populacji w wieku poniżej osiemnastu lat

¹¹ Dane statystyczne obejmują dzieci, które mogą przebywać w instytucji przez okres krótszy niż trzy miesiące, mogą być pod opieką rodzica/głównego opiekuna lub instytucja może mieścić mniej niż 11 dzieci

¹² Dane szacunkowe dla domów małego dziecka (2000) i placówek opieki medycznej

¹³ Dane statystyczne obejmują dzieci, które mogą przebywać w instytucji mieszczącej mniej niż 11 dzieci

W ostatnich latach w Polsce adoptowanych jest rocznie ponad trzy tysiące dzieci, połowa spośród nich to dzieci najmłodsze — do trzeciego roku życia.

TABELA 3. MAŁE DZIECI ADOPTOWANE W POLSCE.

	Dzieci adoptowane ogółem	do 1 roku	1–2 lat	2–3 lat	do lat 3	%	adopcje blankietowe	w tym do lat 3	zagraniczne	w tym do lat 3
2006	3 114	1 057	392	281	1 730	56%	872	760	404	105
2007	3 088	890	388	295	1 573	51%	870	709	317	66
2008	3 253	872	380	290	1 542	47%	863	685	383	64
2009	3 316	847	405	293	1 572	47%	826	620	354	68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

Aby odpowiedzieć na potrzeby psychiczne dzieci i sprostać zadaniom pomocy ich rodzicom instytucje pieczy zastępczej muszą być do tego odpowiednio przygotowane. Instytucje i rodziny zastępcze muszą spełniać warunki odpowiedniej jakości opieki w zakresie kadry, warunków organizacyjnych, mieszkaniowych, sanitarnych.

W pracy z dziećmi najważniejszym walorem jest kadra: jej liczba, kompetencje, kwalifikacje, możliwości rozwoju i doskonalenia, organizacja pracy. Nie bez znaczenia są warunki lokalowe zarówno instytucjonalnych, jak i rodzinnych form opieki.

W tym zakresie wiele zmian dokonało się z mocy regulacji prawnych. W ostatnich latach ograniczano stopniowo liczbę miejsc w placówkach; wymóg maksymalnej liczby 30 miejsc w placówce (zgodnie z cytowaną ustawą o pomocy społecznej), jaki miał być zrealizowany do 2006 r., został odroczony do końca roku 2010 z powodu napływającej do instytucji większej liczby dzieci i braku odpowiedniej liczby rodzin zastępczych. Najnowsze regulacje prawne (cytowana ustawa o wspieraniu rodziny) wprowadzają wymóg maksymalnej liczby 14 miejsc w instytucjach, co jest kolejnym wyzwaniem dla samorządów w zakresie organizacji opieki. Zakłada się również, że małe dzieci będą umieszczane wyłącznie w formach rodzinnych, a do placówek mogą trafiać tylko wyjątkowo, ze względu na stan zdrowia lub fakt przebywania łącznie z rodzeństwem.

Jednocześnie rozbudowuje się system rodzinnej opieki zastępczej, wzmacniając tę formę zarówno finansowo, jak i merytorycznie, wprowadzając koordynatorów udzielających specjalistycznej pomocy w wychowaniu powierzonych im dzieci.

Najistotniejszą bodaj zmianą jest wprowadzenie asystentów rodzinnych. Asystenci i specjaliści do spraw pracy z rodziną byli już zatrudniani w wielu ośrodkach pomocy społecznej, jednak nie było to regułą i nie wszystkie ośrodki znajdowały finanse na ich zatrudnienie. Najnowsza ustawa o wspieraniu rodziny kreuje zawód asystenta rodzinnego i określa wymagane kwalifikacje tych osób (niestety, niekiedy zbyt niskie), formułuje ich zadania, określa kompetencje. Powstaje możliwość wzmocnienia pierwszej, podstawowej pomocy rodzinie i powstrzymania rosnącego trendu powierzania dzieci pieczy zastępczej.

Mówią mamy

Mam 23 lata. Jestem w 7. miesiącu ciąży i postanowiłam oddać dziecko. Przykro mi to pisać, ale jakoś nie jestem w stanie cieszyć się tą ciążą i po prostu doszłam do wniosku, że sama z dwójką nie dam rady (mam 3-letnią córkę, która jest chora i wymaga rehabilitacji) i zastanawiam się, jak napisać oświadczenie, by w szpitalu od razu po porodzie zabrali dziecko bez pokazywania go mnie. (...) A wiem, że nie pokocham tego dziecka. Wiem, że to strasznie brzmi, ale nawet za bardzo mnie nie interesuje, czy jest zdrowe itd. Wiem, że zasługuje na matkę, która je pokocha i ojca, który będzie prawdziwym ojcem (...).

Wpis na forum internetowym
www.f.kafeteria.pl

1 Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz.U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887.

2 Badania 23 placówek dla małych dzieci w: M. Kolankiewicz (red.) (2007), *Dzieci do trzeciego roku życia w instytucjach opiekuńczych w Europie. Statystyka i cechy charakterystyczne*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK.

3 Ustawa o systemie oświaty, Dz.U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425; Rozporządzenie Rady Ministrów z 5 lutego 1993 r. w sprawie zasad i trybu przekształcania domów małego dziecka w placówki opiekuńczo-wychowawcze, Dz.U. z 1993 r. Nr 10, poz. 47; Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 lutego 1994 r. w sprawie rodzajów, organizacji i zasad działania publicznych placówek opiekuńczo-wychowawczych, Dz.U. z 1994 r. Nr 41, poz. 156.

4 Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej — w związku z reformą ustrojową państwa, Dz.U. z 1998 r. Nr 106, poz. 668; Ustawa z dnia 18 lutego 2001 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej, Dz.U. z 2000 r. Nr 19, poz. 238; Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 września 2000 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych, Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 900.

5 Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 lutego 2005 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych, Dz.U. z 2005 r. Nr 37, poz. 331.

6 Tamże.

7 *Children in Alternative Care, National Surveys*, January 2010, Eurochild.

8 *Dzieci do trzeciego...*, *op.cit.*, s. 78, 79.